

„FOLYÉKONY ÖRÖKSÉG” A MARRÁKESI VI. MOHAMED VÍZ MÚZEUMBAN

FÜLÖP ZOLTÁN OTTÓ

Az anyagi kultúra megőrzésével, konzerválásával és közvetítésével kapcsolatban a kulturális reprezentáció kérdésköre az 1980-as évektől válik a történet- és társadalomtudományok egyik kulcsfogalmává a diszciplínában végbemenő kulturális fordulatoknak¹ köszönhetően. A tudományos megfigyelés a múzeumi közegre, mint a társadalom nyilvános terére összpontosul. A diskurzusban a fő irányokat a történeti múlthoz fűződő viszony új alapokra helyezése jelenti. A szöveggént felfogott kultúrából [*writing culture*] (Clifford – Marcus, 1986.) a kiállított kultúra felé [*exhibiting culture*] (Karp – Lavine, 1991.) történő hangsúlyeltolódás maga után vonja a gyűjtemények, az általuk elmondott narratívák, a reflexív nézőpont előtérbe kerülését, ami a kurátori praxist is formálja. A múzeum mint egyfajta médium² nem pusztán gyűjt, megóv, ismereteket közvetít, hanem folytonos reinterpretációra ad lehetőséget, többek között olyan kérdéseket állítva az előtérbe, mint a polivokálisitás és az intézményi kommunikáció. (Wilhelm, 2013: 9–14.) A kulturális reprezentációt sajátos értelemadási eljárásként felfogva (Korff – Roth, 1990.; Lidchi, 1997.; Clifford, 1999.) felértékelődik azon kiállítási stratégiák alkalmazása, amelyek meghaladják a tárgyak, képek, dokumentumok bemutatását és a hangsúlyt a gyűjteményezési szempontok, a jelentésösszefüggések újrafogalmazására, az alternatív térhasználatra, a performativitásra helyezik. E módszertani és tematikus változások együtt járnak a bemutatótérek újragondolásával és a disszemináció előtérbe helyezésével. A posztkoloniális fordulatot³ követően a figyelem az Európán kívüli világokra irányul és az 'alteritás', a 'hatalom', a 'transznacionális' fogalmak a vizsgálatok homlokterébe kerülnek. A globális téri átrendeződésre reflektálva a *re-mapping* jegyében kerül sor a világ újrafelfedezésére, így a korábban perifériára szorult földrajzi, politikai térségekhez az eddigiektől eltérő kulturális jelentéseket társítanak. (Bachmann-Medick, 2007.) Az alábbi marrákési esettanulmány példaként szolgál a *múzeumi boom* következtében végbement irányváltásra, egyúttal a hagyományos muzeológiai paradigmáktól való elmozdulásra, emellett ráirányíthatja a figyelmet az örökségkezelés sokoldalú, kontextusfüggő, kulturális megértésen alapuló vonatkozásaira.

A kulturális örökség megőrzésében világszerte kiemelt helyet foglalnak el a memóriaintézmények, ez alól az északnyugat-afrikai térség sem kivétel. Marokkóban az ezredfordulót követően egyes létesítmények a vizuális beszédmódok, a

tárlatrendezés és az építészeti megoldások új lehetőségei felé nyitva igyekeznek a nemzetközi múzeumi vérkeringésbe bekapcsolódni. A kultúrára társadalomszervező tényezőként tekintve keresnek választ a posztkoloniális lét kihívásaira lokális, nemzeti és globális szinten. Központi küldetésüknek tekintik megőrizni a múlt emlékeit és azok újraértelmezése révén kiállítási tevékenységükkel reflektálni az örökségre. A vízkincs mint természeti erőforrás anyagi kultúrán nyugvó megóvásában és reprezentálásában jelentős szerep jut az afrikai kontinensen a márrakesi tematikus múzeumnak. Az itt létrehozott tárlat a kontextusváltásból adódó tárgy- és időkezelés többretegűségét példázza, egyúttal visszatükrözi a recens, plauzibilis muzeológiai tendenciákat. A nem-szokványos épület, a rendhagyó kiállítási környezet és a gyűjtemény közötti kapcsolat értelmezése, a jelentéstartalmak és a reprezentációs technikák közötti összefüggések felfejtése, valamint a rendezési elvek mögött meghúzódó kurátori és intézményi szándék feltárása hozzájárul a múzeum új szerepkörének megvilágításához.

A *Musée Mohammed VI. pour la civilisation de l'Eau au Maroc* (a továbbiakban: VI. Mohamed Víz Múzeum) Marrákesben az 1985-ben az UNESCO által világörökségi helyszínné nyilvánított medinától távol, a *Tensift* folyón átívelő híd és a *La Palmeraie* közelében található. A Casablanca felé vezető úton haladva már távolról szembeötlik az erős vizuális hatású szimbolikus épület, amelyben a kortárs mediterrán és afrikai múzeumi diskurzust erősen befolyásoló vízkincs gyűjteményi tematizálása valósul meg.

Az intézmény azzal a céllal jött létre, hogy bemutassa a marokkói vízgazdálkodáshoz kapcsolódó évezredek alatt felhalmozott tudásanyagot és azt az ország komplex örökségkezelési stratégiájába integrálja. A létesítmény mottója a Koránból vett idézet – „... *Megtettünk a vízből minden dolgot élővé...*”⁴ – arra utal, hogy az

^ 1. kép A VI. Mohamed Víz Múzeum bejárati felirata. Forrás: Saját felvétel.

^ 2. kép Úton a VI. Mohamed Víz Múzeum felé. Forrás: Saját felvétel.

^ 3. kép Az Al Hamra egyik jellegzetes vörös homokkő épülete. Forrás: Saját felvétel.

arab kultúrában kiemelt helyet tölt be a víz, amelyre a termékenység és a megtisztulás jelképeként, mintegy égi ajándékként tekintenek. Erről tanúskodnak többek között a *hammamok*, valamint a mecsetek szökőkútjai is, amelyek a település tervszerű vízgazdálkodásának kiépítését megelőzően évszázadokon át szolgáltatták a vizet a lakosság számára. Történeti távlatban a múzeum előtt működő szökőkutak a fallal körülvett, labirintusszerű óvároson kívüli fő ivóvízellátási pontoknak számítottak.

A múzeum Marrákesbe helyezése önmagában is újszerű szemléletet tükröz, hiszen a város távol az Atlanti-óceántól, a Magas-Atlasz lábánál fekszik. A település északi bejáratánál, az oázis szélén elterülő ikonikusnak, nemzetközi szintén is ízlésformálónak tekinthető épület a kontinens egyik leglátványosabb, legmodernebb kulturális helyszíne. Építészeti nyelve igazodik a múzeumépítések 21. századi globális tendenciáihoz, formabontó architektúrája a „*primadonnaépítészetnek*” (Beier-de Haan, 2005: 22.) nevezett irányzat egyik példája. A rendhagyó kivitelezés kedvezően hat a tekintetben is, hogy az intézményre széleskörű médiafigyelem⁵ irányuljon. Az épület vezetőtervezője Rachid Skali Houssaini építészmérnök. A projekt kidolgozásában és megvalósításában számos tudományág képviselői működtek együtt: többek között történészek, mérnökök, örökségszakértők, természettudósok, vízügyi szakemberek részben a neves helyi egyetemről, az *Université Cadi Ayyad*-ról. Az átfogó tervek kivitelezését irányító londoni székhelyű *Museums and Expos International Limited* (MUSE) építészeti gazdag referenciákkal rendelkeztek, hiszen nevükhöz fűződik többek között a 2008. évi Zaragozában megrendezett „*Víz az életért*” (*Water for Life*) mottójú szakexpón a Víztorony pavilon (*Water Tower Pavilion*) és a kuvaiti pavilon megalkotása, ez utóbbi belső térkialakítása rokonságot mutat a *VI. Mohamed Víz Múzeum* installációs megoldásaival.

^ 4. kép Vízemelő kerék a VI. Mohamed Víz Múzeum előtt. Forrás: Saját felvétel.

Λ 5. kép A kuvaiti pavilon egyik emblemikus része a zaragózzai vízexpón.
 Forrás: <http://www.museintl.co.uk/portfolio-item/kuwait-pavilion/>

A memóriaintézmény tagja az UNESCO által a kormányközi hidrológiai program (*Intergovernmental Hydrological Programme*) keretében létrehozott víz-múzeumok globális hálózatának (*Water Museums Global Network*).⁶ Stratégiai partnerséget alakított ki a GIZ-zel (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH*, Német Nemzetközi Együttműködési Társaság Kft.), valamint a rabati egyetemen működő CNRST-vel (*Centre National pour la Recherche Scientifique et Technique*, Nemzeti Tudományos és Műszaki Kutatóközpont).⁷ Jelentőségét aláhúzza, hogy a létesítményt 2017 januárjában az Alavita-házi Moulay El Hassan (2003–) koronaherceg avatta fel az uralkodói család több tagjának jelenlétében, majd mintegy öt hónap múlva a múzeumi komplexum megnyitotta kapuit a közönség előtt. Az épületegyüttest négy fő egység alkotja: a tárlatoknak helyet adó főépület, az oktatási pavilon, az informatikai terem, valamint a zöldövezetként szolgáló pálmaliget, amelynek revitalizációjával a múzeum a falakon túlmutató (*musée au-delà des murs*)⁸ kulturális térré bővült. A tájrendezésbe integrált építmény egyúttal a jó ökológiai gyakorlatok demonstrációs helyszínévé is vált. A parkban tett kellemes séta során a látogatók megismerhetik a Marokkói Királyság kertépítészeti tradícióit, öntözéstechnikáit.

A *Ministérie des Habous et des Affaires Islamique*, vagyis az iszlámügyi minisztérium fenntartásában lévő intézmény állandó és időszakos kiállításoknak, valamint efemer eseményeknek egyaránt otthont ad. Az egyszerre mintegy háromszázötven fő befogadására alkalmas kulturális központ egész évben rendszeresen fogad csoportokat elsődlegesen Marrákesből, valamint *Al Haouz* tartományból. A háromszintes épületbe lépve az érdeklődőt egy hatalmas fogadócsarnok várja, ahonnan a látogató a kiállítóhelyiségekhez juthat el. Az útvonalat úgy alakították ki, hogy a magasságbeli adottságokat hasznosítva a belső köralakú központi részen összeérnek a különféle szcenírozási technikák mentén szervezett terek, ezáltal sajátos proxemika alakul ki. Az egyes gyűjteményi egységek között mozgólépcső könnyíti meg az átjárást.

^ 6.–7. kép Felvételek a múzeumot övező pálmaligetéről. Forrás: Saját felvétel.

Afrika egyik legnagyobb tematikus intézménye⁹ tárgyörök szerint mutatja be a víz történelmi és kulturális szerepét, a hozzá kötődő szellemi tartalmak sokszínűségét, tervszerű felhasználásának módjait. A vízgazdálkodás számos aspektusát érintő bemutatóterek visszatükrözik a marokkói örökségfelfogás lényegét, miszerint az örökség nem állandó, hanem élő és dinamikus, folytonosan alkalmazkodik az „itt és most” körülményeihez, a kulturális csere révén hagyományozódik és válik megismerhetővé. E látásmód nem a múlt javainak passzív átvételéből táplálkozik, hanem az aktuális jelenre vonatkoztatott, a megváltozott tudásra és tapasztalatra épített értelemadási eljárást jelent, amelyben a múlthoz való újfajta viszonyulás nyilvánul meg. E megközelítésben az egymást követő nemzedékek nemcsak átöröklik elődeiktől a már meglévő kulturális mintát, hanem azt szüntelenül újratermelik, időről időre új, kreatív válaszokat fogalmazznak meg, így kapcsolva össze az idősíkokat.

A múzeum az arab kultúra vízhez kötődő társadalmi gyakorlatait, szokásait jól megtervezett keretrendszerben innovatív módon teszi közzé. A kulturális örökség változásait folyamatszerűen modern technikai eszközökkel mediálja a széles közönség felé, amely a víz sokrétű értékének tudatosítását és a hozzá társított ismeretek elmélyítését szolgálja. A tárlat többféleképpen láttatja a marokkói, tágabb spektrumban a muszlim hidraulikus örökséget. Az észak-nyugat afrikai vízgazdálkodás eltérő kontextusait a „folyékony örökség” szociális, kulturális, ipari, technológiai metszetű reprezentálásán keresztül közvetíti a látogatók felé. Az intézmény a víznek az ország történelmében és örökségalkotásában történő hangsúlyozásán túl arra törekszik, hogy egyfajta modern interaktív központként globális szintűvé szélesítse a vízkincs

történeti értelmezését. Emellett felfedezhető egyfajta explicit politikai szándék is, mégpedig emléket állítani II. Hasszán¹⁰ király vízpolitikájának – különös tekintettel az 1983. évi nagy szárazság és az 1996. évi áradások idején tett erőfeszítéseire –, egyben megörökíteni fia, VI. Mohamed¹¹ vízgazdálkodás területén elért gazdasági és technikai eredményeit. A létesítmény ezen túlmenően ismerteti a Marokkói Vízügyi Iskola (*École Marocaine de l'Eau*) oktatási hagyományait is. Ezáltal olyan múzeumi modell valósul meg, amelynek fő pillérei az örökség megőrzése, egyfajta modern nemzetközi tudásközpont kialakítása, valamint „a falakon túlmutató múzeum” létrehozása.

Az intézményi szemléletnek megfelelően a víz az emberi civilizáció egyik alkotóelemeként jelenik meg. A kiállítás idővonala több ezer évet fog át, hiszen az ősi tudástól jut el a legmodernebb kortárs technológiáig, vagyis feldolgozva a múltat fordul a jövő kihívásai felé. A létesítmény a víz és az ember közötti kölcsönös és összetett viszonyt különféle nézőpontokból ábrázolja. A kurátori elgondolás felhívja a figyelmet a víz fenntartható használatra, az éghajlatváltozás élővilágra gyakorolt hatásaira, reflektál az egész világot egyre közvetlenebbül fenyegető ivóvízhiányra, valamint az óceánok vízgazdálkodásban betöltött szerepére. Emellett az ország vízkincsének teljességre törekvő feltérképezését is elvégzi, amelynek során a vízhez kapcsolódó rituális, spirituális tartalmakat, hiedelmeket is megismerteti. Az intézmény egyéb feladatokat is ellát. Az épületben helyi, országos és nemzetközi szemináriumokat tartanak, tematikus *workshop*okat szerveznek, ezen túlmenően konferencia- és számítógépterem, médiatár, levéltár, könyvtár, valamint kávézó és könyvesbolt működik. Rendhagyó múzeumi térként imahelyiséget is berendeztek.

A gyűjtemény gazdag tárgianyagot ölel fel. A tárlaton hangsúlyt kap az öntözőrendszerek, a vízgyűjtők, a nória¹² működésének, valamint az esővíz gyűjtésének és újrafelhasználásának színrevitele. Vízórák, vízvezetékek, hajók is az installáció szerves részei, ezen túlmenően csatornák makettjei, kutak, vizes blokkok is megjelennek a kiállításon. Láthatók itt még vízrajzi térképek, kéziratok, fényképek és egyéb dokumentumok, a nagy marokkói ökoszisztémák – az oázisok, a hegyek, a síkságok és a Szahara – kicsinyített mása, mindemellett valóságghű reprodukciók is helyet kapnak. A témától elválaszthatatlan vízimalmok története is feldolgozásra kerül, hiszen a Magas-Atlasz lábánál e hagyományos vízemelő szerkezeteknek hosszú időn át megkülönböztetett helye volt a gazdasági életben. A víz szerepének a bőr-, a cukorgyártásban, illetve a sőüzemekben történő bemutatására szintén teret biztosítanak. Megismerhetők továbbá Fez, Marrákes, Teután vízgazdálkodási módszerei is. Tárlatlátogatás közben a háttérben autentikus afrikai zene szól.

A vízkincs problematikája által a közönség megszólítása többféle módon és eszközzel történik. A kísérőszövegek narratív formában arab, francia és angol nyelven mondják el a víz és a vízgazdálkodás történetét Marokkó jellegzetes földrajzi területeinek példáján. A tárlaton a mezőgazdasági termelékenység fokozását megcélzó oktatási segédanyagok, valamint eddig még nem publikált tudományos eredmények is helyet kapnak. A didaktikus jelleget felerősíti a látványos szcenírozás, valamint hang- és fénybemutató, ami a víz fizikai-kémiai tulajdonságait és természetes kör-

forgását bemutató installáció során is kifejezésre jut. A vízmolekulák által inspirált látvány futurisztikus légkört kölcsönöz.

A tudásközvetítésben az érzékszerveknek fontos szerep jut. Az expresszív kiállítási élményt szolgálják a különböző audiovizuális eszközök, a feliratok, az animációk, a film-, a videó- és a 360°-os diavetítések, amelyek segítségével a látogatók betekintést nyerhetnek a víz történetébe. A formabontó terek, a multimediális eszközök egyidejű áradatában ugyanakkor a figyelem könnyen szétszóródhat, hiszen a betérőnek a színes falfelületek, fény- és hanghatások, kisfilmek és interaktív játékok sűrű útvesztőjében nincs módja és lehetősége valódi befogadóvá válnia. Aligha akad az ideérkezők között olyan, legyen az bármilyen céltudatos múzeumlátogató is, aki az egyébként strukturált kiállítási útvonalról le ne térne az érzékszervekre ható ingereket követve. Ez az intenzív belső térélmény a figyelem megosztódásához vezethet.

A látogatóközpontot sikerült becsatornázni a teljes oktatási-nevelési rendszerbe. Az óvodások és a kisiskolások számára múzeumpedagógiai foglalkozásokat biztosítanak, cserediákprogram keretében dél-európai – elsősorban spanyol, francia és olasz – hallgatókat fogadnak. Igény szerint tematikus sétákat tartanak a páлмаerdőben. A szervezett túrák alkalmával különböző demonstrációs és disszeminációs segédeszközöket használnak fel. Az ideérkezőt magával ragadhatja a rehabilitált múzeumi környezet, a rendhagyó kiállítótér és az invenciózus építészeti megoldás. A holisztikus szemlélet jegyében itt éppúgy elmélyíthetik ismereteiket azok, akik a

^ 8. kép A víz tulajdonságait szemléltető installáció a VI. Mohamed Víz Múzeumban.
Forrás: <https://leseco.ma/maroc/marrakech-un-musee-dedie-a-l-eau-ouvrirea-en-mai.html>

víz történelemformáló szerepe iránt érdeklődnek, mint akik a műszaki tudományok, a földrajz, a geopolitika, valamint az alkalmazott kémia kérdésfeltevéseire nyitottak. E tekintetben a múzeum olyan kulturális közegnek tekinthető, amely a szórakoztatva tanulás jegyében ismerteti meg a víz történetét, a különféle vízgazdálkodási projekteket, a hidraulikus berendezéseket és a természeti környezetet. Az intézmény így szervesen kiveszi a részét az *Al Hamra* idegenforgalmából és kulturális iparából csakúgy, mint ahogy a következő antropológiai múzeum is.

A *Musée Tiskiwin* (Tiskiwin Múzeum) a *Mellah Kasbah* zsidónegyedhez közel, a *Palais de la Bahia* (Bahia Palota) és *Musée Dar Si Saïd* (Dar Si Saïd Múzeum) között egy felújított, nagy alapterületű, 20. században épült riadban kapott helyet, abban a házban, ahol Bert Flint holland kulturális antropológus élt és dolgozott. A múzeum

^ 9. kép A Musée Tiskiwin bejáratát jelző tábla. Forrás: Saját felvétel.

^ 10. kép A Musée Tiskiwin belső udvara. Forrás: Saját felvétel.

anyaga – amelyet szintén az *Université Cadi Ayyad* szakemberei gondoznak – a németalföldi társadalomkutató által felhalmozott tárgyak gyűjteménye. A kiállítás címe *Un voyage à travers le Sahara, de Marrakech à Tombouctou* (Utazás a Szaharán át, Marrákestől Timbuktuig). A szobák útvesztői élménygazdag „túrát” kínálnak a Marrákesből induló Algérián, Nigeren áthaladó útvonalon Timbuktu végállomásig, ahonnan Mauritánián keresztül „térhet vissza” a látogató a „vörös városhoz”. Minden egyes helyiség tulajdonképpen a legendás transz-szaharai karavánút egy-egy meg-

állóhelyét jelképezi. Az „arany út” bemutatja a bennszülött kézművesség alkotásait, amelyek között szőnyegek, sátrak, hangszerek, szobrok, kerámiák, ékszerek, textíliák, bútordarabok, különleges berber dísz tárgyak, tuareg bőrdíszművek remekei láthatók. A kiállítás magába foglalja a Nigerben élő fuláni népcsoport fotóanyagát is, amely a *gerewol*-t, az évszázados udvarlási rituálét mutatja be. Külön szobát rendeztek be a marokkói zsidóság ezüstmunkáinak és kézművestermékeinek, valamint Algéria és Mauritánia etnográfiai kincseinek. Az információgazdag feliratok több nyelven tájékoztatnak a műtárgyakról.

∧ 11. kép A *gerewol*-t ábrázoló felvétel. Forrás: saját felvétel.

∧ 12. kép Bőrből készült lábbelik. Forrás: Saját felvétel.

^ 13. kép Berber szőnyegek. Forrás: Saját felvétel.

A fent említett memóriaintézmények különféle muzeológiai látásmódról tanúskodnak, amelyek jól kiegészítik egymást. Amíg a medinában található *Musée Tiskiwin* az antropológiai múzeumi szemléletmód példája, addig a *Musée Mohammed VI. pour la Civilisation de l'Eau au Maroc* az innovatív építészeti megoldások, a rendhagyó belső térhasználat, az újszerű kurátori koncepció és a multimediális technika muzeológiai célú alkalmazásának egyik recens megtestesítője. Ha a múzeumot médiumként kezeljük, akkor ez utóbbira vonatkozható az a Marshall McLuhan

^ 14. kép Hétköznapi használati tárgyak. Forrás: Saját felvétel.

Understanding Media c. munkájából (McLuhan, 1994.) jól ismert meghatározás, miszerint „*the medium is the message*”, azaz már nem egyfajta eszköz, amely pusztán jelentést közvetít, hanem inkább tekinthető a jelentéslétrehozás keretrendszerének. (Pusztai, 2016.) A létesítmény markáns arculata azt az üzenetet hordozza, hogy a helyszín önmagában is képes bekapcsolódni mind a város időfolyamába, mind a nemzetközi gyűjteményezési folyamatokba. ✨

Jegyzetek

- ¹ A kulturális fordulatokról lásd bővebben Bachmann-Medick, 2007.
- ² A 'múzeum mint médium' koncepcióról lásd bővebben Putnam, 2001.
- ³ A posztkoloniális fordulatról kulturális antropológiai megközelítésből Afrika vonatkozásában lásd bővebben Devisch – Nyamnjoh, 2011.
- ⁴ *Vagy nem látják-e azok, kik tagadnak, hogy az Egek és a Föld egy pontba voltak sűrítve, majd mi vetettük azokat szét? Megtettük a vízből minden dolgot élővé, hát mégsem hisznek?* Abdel Rahman Mihálffy (Mihálffy Balázs) a Magyar Iszlám Közösség vallási vezetője, agrármérnök, publicista fordítása. (Korán 21:30) (http://www.islamland.com/uploads/books/Al-Kuran_hun.pdf Utolsó letöltés: 2021. 01. 01.)
- ⁵ Az egyik legjelentősebb és legbefolyásosabb arab időszaki periodika, az 1959-ben Rabatban alapított *Maghreb Arabe Presse* rendszeresen közöl kiállítás kritikákat a *VI. Mohamed Víz Múzeum* tárlatairól. Emellett a *Communiqué de Presse Français*, a *Communiqué de Presse Arabe*, a *Revue de Presse*, a *Communiqué de Presse Conférence Ibn Battouta* is megjelentetnek írásokat a múzeum gyűjteményeiről. (<http://museeaman.ma/presse> Utolsó letöltés: 2021. 01. 01.)
- ⁶ (www.watermuseums.net/museum/museum-mohammed-vi-for-water-civilization-in-marocco-aman/ Utolsó letöltés 2021. 01. 01.) E nemzetközi hálózat tagja – egyedüli magyarországi intézményként – az esztergomi *Duna Múzeum*, hivatalos nevén *Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum*.
- ⁷ A GIZ 1991-ben három szervezet – a *Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit* (GTZ, Német Technikai Együttműködésért Társaság), a *Deutscher Entwicklungsdienst* (DED, Német Fejlesztési Szolgálat), az *Internationale Weiterbildung und Entwicklung GmbH* (InWEnt, Nemzetközi Képzési és Fejlesztési Kft.) – egyesülésével jött létre. Több szövetségi minisztérium – így a *Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung* (BMZ, Szövetségi Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Minisztérium), az *Auswärtiges Amt* (Külgügyminisztérium), a *Bundesumweltministerium* (Szövetségi Környezetvédelmi Minisztérium) – számára lát el feladatokat. Szövetségi tartományok, önkormányzatok, valamint magánszemélyek megkereséseinek is eleget tesz. (https://www.bmz.de/de/ministerium/wege/bilaterale_ez/akteure_ez/einzelakteure/giz/index.html Utolsó letöltés: 2021. 01. 01.)
- ⁸ A „falakon túlmutató múzeum” koncepcióról lásd bővebben Peyrouse, 2000.
- ⁹ Az UNESCO *A Global Network of Water Museums* adatbázisába bekerült a Burkina Faso fővárosában, Ouagadougou-ban működő *Musée de l'Eau*. (<https://www.watermuseums.net/network/> Utolsó letöltés: 2021. 01. 01.) E szervezet ugyanakkor nem listázza az ugyancsak számottevő tematikus emlékművel rendelkező fokvárosi *Waterworks Museum*-ot.
- ¹⁰ II. Hasszán (1929–1999) – az Alavita-ház tagja, 1961-től marokkói király – kezdeményezésére indult el az országban a víz elosztását és higiéniai ellenőrzését megcélzó gátépítési projekt.
- ¹¹ VI. Mohamed (1963–) marokkói király, apja, II. Hasszán halálát követően 1999-ben lépett trónra.
- ¹² A 'nória' a folyó erejét a víz áttemelésére hasznosító főként az ókorban használatos kerék, egyes példányai a mai napig működnek. A kifejezés a spanyol 'noria' szóból származik, amely 'horkolót' jelent utalva a szerkezet által keltett zajra. (Oleson, 2000: 217–302.)

Felhasznált irodalom

- Bachmann-Medick, Doris (2007): *Cultural Turns. Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften. Reinbek bei Hamburg*. Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Beier-de Haan, Rosmarie (2005): „Posztacionális, transznacionális, globális? A történeti muzeológia jelene és kilátásai.” *Múzeumi Közlemények*. Különszám. 15–24.

- Clifford, James (1999): „Az etnográfiai allegóriáról.” (ford.) Vörös Miklós. In: N. Kovács Tímea (szerk.): *A kultúrák narratívái. (Narratívák 3.)* Budapest, Kijárat Kiadó, 151–179.
- Clifford, James – Marcus, George E. (eds.) (1986): *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*. Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press.
- Devisch, René – Nyamnjoh, Francis B. (eds.) (2011): *The Postcolonial Turn. Re-Imaging Anthropology and Africa*. Bamenda – Buea (Cameroon), Langaa Research and Publishing Common Initiative Group.
- Karp, Ivan – Lavine, Steven D. (eds.) (1991): *Exhibiting Culture. The Poetics and Politics of Museum Display*. Washington – London: Smithsonian Institution Press.
- Korff, Gottfried – Roth, Martin (Hrsg.) (1990): *Das historische Museum. Labor, Schaubühne, Identitätsfabrik*. Frankfurt am Main – New York – Paris, Campus Verlag – Éditions de la Maison des Sciences de l’Homme.
- Lidchi, Henrietta (1997): „The Poetics and the Politics of Exhibiting Other Cultures”. In: Hall, Stuart (ed.): *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. (Culture Media and Identities series). London: Sage – Open University, 151–222.
- McLuhan, Marshall (1994): *Understanding Media. The Extensions of Man*. (Introduction by Lapham, H. Lewis.) Cambridge (Massachusetts). The MIT Press.
- Peyrouse, Anne (2000) Au-delà des murs. Nouvelles at contes. Québec, Éditions Le loup de Gouttière.
- Pusztai Bertalan (2016): A turizmus mint médium. *Replika*, 1– 2. (96–97. sz.), 11–17.
- Putnam, James (2001): *Art and Artifact. Museum as Medium*. New York, Thames & Hudson.
- Oleson, John Peter (2000): „Water-Lifting”. In: Wikander, Örjan (ed.): *Handbook of Ancient Water Technology*. (Technology and Change in History 2). Leiden, Brill, 217–302.
- Wilhelm Gábor (2013): Az új muzeológia fogalmai és problémái. *Néprajzi Látóhatár*. 22. évf. 2. sz., 8–29.

A szerzőről

doktorjelölt, ELTE BTK
Történelemtudományi
Doktori Iskola,
Atelier Interdiszciplináris
Történelmi Tanszék
Kutatási terület:
a kulturális javak
történelmi értelmezése,
kritikai örökségtanul-
mányok

About the Author

PhD candidate, Eötvös
Loránd University, Fac-
ulty of Humanities –
Doctoral School in
Historical Studies,
Atelier Department for
Interdisciplinary History
Research areas:
historical interpretation
of cultural goods, critical
heritage studies.

@

zoltanotto29@gmail.com

English Abstract

“Liquid heritage” of Museum Mohammed VI for the Water Civilization in Marrakech

For the challenges of postcolonial existence in Morocco, being addressed as social organizing factor in the culture, answers are being searched at local, national and global levels. The Museum Mohammed VI for the Water Civilization in Marrakech plays a key role in the conservation and presentation of water supply as natural resource based on material culture. This museum presents the historical and cultural role of water, the diversity of social and spiritual contents associated with it, distinctly the traditional paradigms of representation. The cultural center tries to get involved in the international museum circulation, open to new possibilities of architectural solutions, visual tools and arranging of exhibitions. According to the curator's choice, the main task is to preserve the memories of the past and by reinterpreting those with exhibiting activities reflecting the heritage. The staging of water conservation is realised by using interactive techniques and provides a reflexive experience for visitors. Who is receptive to historical, cultural anthropological approaches may feel addressed, in the meantime the visitor who is interested in technical sciences, geography, geopolitics and applied chemistry finds his account in the exhibition. The innovative museum is an integral part of Al Hamra's tourism and cultural industry, even as the Tiskiwin Museum, which reflects the museum anthropological perspective, located in the medina. The two memory institutions also illustrate the diversity of the city's cultural image.